

Kuidas Jaapanis lapsi kasvatatakse

(Algus eilses «Edasi».)

EKSAMIPÖRGU

Õhtuü käis ema koos Naokoga *yuku's*. 15 minutit kõn- niti jala raudteejaama, seejä- rel sõideti neli peatust edasi Yokohamani. Sealses moodsas kõrghoones on *yuku* jaoks kaks korrust.

Naoko õppis seal jaapani keelt, matemaatikat ja loodus- teadusi. Praegu seletab tema endine matemaatikaõpetaja viiekümnele 5. klassi õpilasele algebräülesandeid. Korrus all- pool käsitleb noor botaanika- õpetaja fotosünteesi ja jäljen- dab milmika abil taimede närbumist. Pikkade laudade taga istuvad lapsed kuulavad teda pingsalt, aeg-ajalt tema grimasside üle naerda kihistas- des. Kell saab juba pool üheksa, aga vahepeal pole koju jõutudki.

«Jah, raske,» räägib *yuku* abidirektor Masato Nichido. «Aga paljudele meeldib *yuku* rohkem kui kool. Nad tahavad rohkem õppida. Muidugi, üldiselt pole tähtis, kas meeldib või ei. Eksamid tuleb ära teha.»

Just needsamad eksamid (Jaapanis öeldakse «eksami- põrgu») sundisidki Yukiko Itot oma väikest Hiromasat (te- mast algas meie lugu) vara- kult trennima õpetama. Ema loodab, et see aitab pojal ker- gemini prestiižikasse erakooli pääseda. Üle 10% Tokyo las- test käib erakoolis, mõned esi- mesest klassist kuni keskkooli või koguni ülikooli lõpuni.

Kui mingeid tõrkeid ei teki, võib niisugusesse kooli astu- nud laps tõusta mööda õpin- gukarjääri redelit ilma raske- te eksamiteta, milleta Naoko ja Toshihiro läbi ei saanud.

Nagu enamik jaapani ema- sid, veedab proua Ito palju aega oma kaheaastase poja ja seitsmeaastase tütre Emi seltsis. Ta õhtustab lastega hulk aega enne kojutulekut, käib nendega pargis, basseinis ja muusikatunnis, kandes sa- geli poissi seljas. Just see pilt — noorel emal üks laps seljas, teine käe otsas — näitab kõige selgemalt jaapanlannade ema- dust.

Ema ja lapse kontakt on vaid üks ühiskondlike suhete nähtusi, mis seob perekonna- liikmeid vastastikuse sõltuvu- se ja kohustuste sidemetega. Ema ülesanne on neid side- meid algusest peale pingutada. Laps jääb harva üksi, ta ma- gab vanematega samas toas, teda õpetatakse leebelt ja ta mõistab elu, saades isalt ja emalt tagasihoidlikke viiteid selle kohta, mida temalt ooda- takse ja mida on temal vastu- seks oodata.

Eks kasvatata ka paljusid ameerika lapsi hoole ja armas- tusega, kuid põhimõtte seisneb iseseisva alaelseis kasvatuses. Distipliini hakatakse juuru- tama varakult. Lastel on oma- ette magamistuba. Nad vee- davad aega kõrvaliste isikute seltsis või omaette mängides ja hakkavad varakult mõis- ma, et igaüks vastutab oma tegude eest ise. Ameerika ema sageli riidleb lastega,

jaapani ema aga väljendab rahulolematust pehme ettehei- tega. Just see ärgitas üht 6- aastast ameeriklast emale üt- lema: «Kui keegi minuga pa- handab, siis tahaksin, et see oleks jaapanlane.»

Isegi juhuslikku vaatlejat hämmastavad need tugevad, kuid ometi õrnad ema ja lap- se suhted. Vabandades naise puudumist ametlikult lõuna- söögilt, ütleb äriees: «Kah- juks ei saanud ta tulla, sest pojal on homme eksam.»

Vastastikused kohustused ja sõltuvus, millega ema last harjutab, laienevad kogu pere- konnale, koolile, kompaniile, riigile, kujutades endast Jaa- pani ühiskonna olemust. Laps mõistab varakult, et ta peab käituma korralikult, muidu hakatakse tema ja ema üle naerma. Keegi ema ütles: «Enamik jaapanlannasid tun- neb häbi, kui lapsed kehvasti õpivad. Meie vastutame selle eest, kuidas laps oma kohus- tusi täidab.» Halb käitumine on häbistav, see-eest hea käi- tumine sisendab uhkustunnet. Keegi naine kõneles oma sõb- ratarist: «Tema poeg õppis vi- salt, et heasse kooli pääseda. Ja pääseski. Ta on väga tark naine.»

Sellepärast peetaksegi üli- väga lugu niisugustest *kyōiku- mama*'st nagu proua Masuo ja sellepärast on emad oma osa üle nii uhked, isegi kui nad seda ise ei tunnista. Nende siht on selge — korralikult tehtud sisseastumiseksamid, hea kool, hea kolledž ja hea töökoht. Tütarlaste puhul on pisut

teistmoodi: hea kool võimaldab ilusat ja kasulikku abielu.

Enamikule tasuta koolis käi- vaist õpilasist on eksamihin- ded ülitähtsad. Sellepärast õpivad paljud 11–12 aastased lapsed väga pingsalt, tulles koolist koju alles hilisõhtul. Eliitkooli sissesäämine on ne- ni hinnetest kui käitumisest. Kolm aastat hiljem aga alga- vad eksamid kolledžisse pää- semiseks.

Seda viimast takistust pole kerge ületada: esimesel aastal saavad sisse kõigest pooled. Paljud katsetavad aasta või paari pärast uuesti, käies va- hepeal ettevalmistuskoolis ja õppides pähe tohtu hulga fakte. Niisuguseid õpilasi kut- sutakse *rōnin*'ideks, mis sõna- sõnalt tähendab koha kaota- nud samuraid. See termin on käibel ka ametlikus statistikas.

VÕIDUJOOKS ALGAB HÄLLIS

Kolledži vilistlastele pole «eksamipõrgu» veel lõppenud. Firmad ja ministriumid kor- raldavad töölesoojijale oma- korda proovieksamid. Mõnes kohas võetakse tööle ainult prestiižika ülikooli lõpetanud, mis tõstab veelgi pinget.

Niisugune konkurents kõigil õpijärkudel on tekitanud *yuku*'de buumi, loonud ette- valmistuskoolide, repetiitorite ja erikursuste võrgu aastakäi- bega 5 miljardit dollarit. Viie- mase kümne aasta jooksul on *yuku*'des õppijate hulk kahe- kordistunud, moodustades 16% keskkooliõpilastest. Kuutasu võib tõusta üle 200 dollari.

Ka *yuku*'d (neid on Jaapa- nis 36 000) konkureerivad oma- vahel. Mõned tuntumad kor- raldavad ise endale sisseastu- miseksameid, mille üle on ha-

katud lausa nalja heitma: ühes *yuku*'s õpitakse, et pääseda teise. Kas kolledžisse võib as- tuda nendesamade teadmiste- ga, mis omandatakse tasuta keskkoolis? «Ei usu,» vastab õpetaja. «Eksamid on väga raskeid.»

Vahel lülituvad lapsed sel- lesse võistlusse juba käima õppides. Kuid mõnedel algab «kool» lausa mähkmetest: õpi- takse kätt käsu peale rusikas- se pigistama. «Pole liig öelda, et heitlus tuleviku nimel algab meil juba sünnist peale,» ütleb keegi Tokyo ema. «Kool, kalli- graafia, piano, sport, *yuku*... Jaapani emad ei ku- luta asjata aega.»

Jaapani raadiokompanii tegi 5-aastasest Yasukatast ja te- ma emast tõsielufilmi, kus vaadeldakse nädalalikkust lasteaiaelu. Igal hommikul läks poiss lasteaeda. Kolm korda nädalas käis tugevdus- klassis (500 dollarit kuus) rüt- miharjutusi tegemas ja eetikat õppimas. Ema ootas kaks ja pool tundi, kuni harjutused lõppesid. Kord nädalas viis ta poja võimlemis- ja joonistus- ringi. Niisugune ettevalmistus aitavat pojal hüpata üle lom- pide, mis teele ette juhtuvad. Lõppkokkuvõttes oli Yasukata üks 1066 lapsest, kes soovisid astuda nimekasse Keio era- kooli, ja üks 132 sissesaaajast. Pärast neidsamu katsumusi ütles ema, kelle kaksikud tü- red olid pääsenud kuulsasse erakooli: «Mul on tunne, nagu oleksin loteriil võitnud.»

Samasugusele võidule looda- vad paljud Jaapani väikelaste õpetamise instituudi spordi- klubi võimlemissaali pingil istu- tuvad emad 50 nelja-aastase sinipunaste särkide ja pükste- ga lapse harjutusi jälgides.

(Järgneb.)